

RAQAMLI BOSHQARUV TIZIMLARI VA ULARNING TA'LIM MUASSASALARIDAGI ROLI

Abdullayev Sherzodbek

Andijon viloyati Izboskan tumani 12-umumiy o'rta ta'lim maktabi direktori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19674770>

Annotatsiya: Mazkur tezisda raqamli boshqaruv tizimlarining mazmuni, ularning ta'lim muassasalari faoliyatidagi o'rni, boshqaruv samaradorligiga ta'siri hamda amaliy ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, ta'lim jarayonini rejalashtirish, nazorat qilish, monitoring yuritish, ma'lumotlar bilan ishlash va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda raqamli tizimlarning imkoniyatlari tahlil qilinadi. O'zbek olimlarining mavzuga yaqin ilmiy maqolalari asosida raqamli boshqaruvning ta'lim sifati, pedagogik jarayon va muassasa rivojiga ta'siri ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar. Raqamli boshqaruv, ta'lim muassasasi, boshqaruv tizimi, ta'lim sifati, monitoring, raqamli texnologiyalar, maktab boshqaruvi, pedagogik jarayon.

Kirish

Hozirgi davrda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish masalasi jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biriga aylandi. Bu jarayonda raqamli texnologiyalar nafaqat dars o'tish usullarini, balki ta'limni boshqarish mexanizmlarini ham tubdan yangilamoqda. O'zbekistonda 2020-yil 5-oktabrda qabul qilingan PF-6079-son "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasi raqamli ta'lim va raqamli infratuzilmani rivojlantirishni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilagan. Shu sababli ta'lim muassasalarida raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. ([Lex.uz](#))

Raqamli boshqaruv tizimi deganda ta'lim muassasasidagi asosiy jarayonlarni elektron platformalar, ma'lumotlar bazalari, onlayn monitoring vositalari va avtomatlashtirilgan boshqaruv mexanizmlari orqali boshqarish tushuniladi. Bunday tizimlar yordamida o'quvchilar davomatini yuritish, baholash natijalarini saqlash, dars jadvalini tuzish, pedagoglar faoliyatini kuzatish, ota-onalar bilan aloqani yo'lga qo'yish va rahbarlik qarorlarini aniq ma'lumotlarga tayangan holda qabul qilish mumkin bo'ladi. Shu jihatdan raqamli boshqaruv tizimi ta'lim muassasasining faqat texnik vositasi emas, balki boshqaruv samaradorligini oshiruvchi zamonaviy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. ([ResearcherUz](#))

Asosiy qism

1. Raqamli boshqaruv tizimlarining mohiyati

Raqamli boshqaruv tizimlari ta'lim muassasasidagi tashkiliy, pedagogik va nazorat faoliyatini yagona axborot maydonida birlashtiradi. An'anaviy boshqaruvda ko'plab jarayonlar qog'oz hujjatlar, og'zaki topshiriqlar va alohida jadvallar asosida olib boriladi. Bu esa vaqt yo'qotish, axborotning chalkashligi va xatolar ehtimolini oshiradi. Raqamli boshqaruv tizimi esa ma'lumotlarni tezkor yig'ish, qayta ishlash va kerakli foydalanuvchiga o'z vaqtida yetkazish imkonini beradi. Shu sababli u boshqaruvni aniqroq, tezkorroq va shaffofroq qiladi. ([КиберЛенинка](#))

Raqamli boshqaruvning muhim afzalligi shundaki, u ta'lim muassasasining ichki hayotini tizimlashtiradi. Masalan, direktor yoki direktor o'rinbosari o'quvchilar davomatini kunlik kesimda ko'rishi, fanlar bo'yicha o'zlashtirish darajasini tahlil qilishi, sinflar kesimida muammoli holatlarni aniqlashi va ularga nisbatan tezkor choralar ko'rishi mumkin. Natijada boshqaruv subyektiv tasavvurga emas, balki real ma'lumotlarga asoslanadi. Bu esa ta'lim sifati va boshqaruv intizomini oshirishga xizmat qiladi. ([КиберЛенинка](#))

2. Ta'lim muassasasida raqamli boshqaruv tizimlarining asosiy vazifalari

Ta'lim muassasasida raqamli boshqaruv tizimlari bir necha yo'nalishda faoliyat yuritadi. Birinchidan, ular **rejalashtirish vazifasini** bajaradi. Dars jadvali tuzish, o'qituvchilar yuklamasini taqsimlash, o'quv rejalarini muvofiqlashtirish kabi ishlar raqamli tizim orqali ancha qulay amalga oshiriladi. Ikkinchidan, ular **nazorat va monitoring vazifasini** bajaradi. Bu yerda davomat, baholash, sinf faolligi, topshiriqlar bajarilishi va ichki sifat nazorati kabi jarayonlar elektron shaklda kuzatiladi. Uchinchidan, raqamli tizimlar **aloqa vositasi** sifatida xizmat qiladi, ya'ni o'qituvchi, o'quvchi, ota-ona va ma'muriyat o'rtasidagi axborot almashinuvi tezlashadi. ([ResearcherUz](#))

Ayniqsa, elektron platformalar yordamida ota-onalarga bolaning davomat holati, fanlar bo'yicha natijalari va maktabdagi muhim e'lonlar haqida tezkor axborot berish mumkin. Bu esa maktab va oila hamkorligini mustahkamlaydi. Raqamli boshqaruv tizimlari shu ma'noda ta'lim muassasasidagi boshqaruv va kommunikatsiyaning yangi bosqichini shakllantiradi. ([КиберЛенинка](#))

3. O'zbek olimlari maqolalarida raqamli boshqaruvga yaqin qarashlar

O'zbek olimlari tomonidan yozilgan mavzuga yaqin maqolalar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar ta'lim muassasasida faqat darsni boyituvchi vosita emas, balki boshqaruv va tashkilotchilikni takomillashtiruvchi omil hamdir. Masalan, **O.P. Toshpulatovning** "Raqamli vositalarni maktab ta'lim tizimiga qo'llash istiqbollari" maqolasida raqamli vositalar maktab ta'limiga innovatsion yondashuv olib kirishi, o'quvchilarning bilimga qiziqishini kuchaytirishi va mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishi ta'kidlangan. Bu fikrni boshqaruv nuqtai nazaridan olganda, raqamli vositalar maktab faoliyatini tartibli tashkil etish, pedagogik jarayonni tizimlashtirish va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. ([ResearcherUz](#))

Yana bir muhim manba — **M.X. Shamuratovning** raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim muassasalarini boshqarish haqidagi maqolasi. Ushbu maqolada raqamli transformatsiya oddiy texnik yangilik emasligi, balki strategik va tashkiliy o'zgarishlarni ham talab etuvchi jarayon ekani ko'rsatilgan. Bu juda muhim xulosa, chunki ko'pincha raqamlashtirish kompyuter yoki platforma o'rnatish bilan cheklanib qoladi. Aslida esa samarali raqamli boshqaruv uchun rahbarning strategik fikrlashi, jamoaning tayyorgarligi va tizimdan maqsadli foydalanish madaniyati zarur. ([КиберЛенинка](#))

Shuningdek, **F.U. Toshpulatov** va **Z.U. Bohodirov**ning umumta'lim maktablarida raqamli texnologiyalarni qo'llash metodikasini takomillashtirishga bag'ishlangan maqolasida bugungi kunda o'quv jarayonini raqamlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni darslarga integratsiya qilish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili ekani qayd etilgan. Ushbu g'oya raqamli boshqaruv mavzusi bilan ham bevosita bog'liq, chunki boshqaruv tizimi bilan dars jarayoni uzviy bog'lanmasa, raqamlashtirishning natijasi to'liq ko'rinmaydi. ([ResearcherUz](#))

4. Ta'lim sifati va samaradorligiga ta'siri

Raqamli boshqaruv tizimlari ta'lim sifati oshishiga bir necha yo'nalishda ta'sir qiladi. Avvalo, ular boshqaruv qarorlarini dalillarga tayangan holda qabul qilishga yordam beradi. Masalan, qaysi sinfda davomat pasaygan, qaysi fan bo'yicha natija sust, qaysi o'qituvchida o'zlashtirish dinamikasi yaxshi — bularning barchasi raqamli ko'rsatkichlar orqali ko'rinadi. Natijada rahbariyat muammolarni taxmin qilish emas, balki aniq ko'rish va hal etish imkoniga ega bo'ladi. ([КиберЛенинка](#))

Ikkinchidan, raqamli tizimlar vaqtni tejaydi. Qog'ozbozlik kamayadi, hisobot tayyorlash osonlashadi, ma'lumotni izlashga ketadigan vaqt qisqaradi. Bu esa rahbar va o'qituvchilarga bevosita ta'lim sifatiga ishlash uchun ko'proq imkon beradi. Uchinchi jihat, raqamli boshqaruv shaffoflikni kuchaytiradi. Elektron jurnal, elektron davomat, elektron hisobot kabi shakllar subyektivlikni qisqartiradi va hisobdorlikni oshiradi. ([ResearcherUz](#))

5. Maktab rahbari va pedagogning yangi roli

Raqamli boshqaruv tizimi sharoitida maktab direktori va pedagogning vazifasi ham o'zgaradi. Endi direktor faqat hujjat yurituvchi yoki topshiriq beruvchi emas, balki ma'lumotlarni tahlil qiluvchi, jamoani raqamli ish uslubiga moslashtiruvchi va boshqaruv jarayonini zamonaviylashtiruvchi lider bo'lishi lozim. M.X. Shamuratov maqolasida ham raqamli transformatsiya boshqaruvning strategik mazmunini o'zgartirishi alohida ta'kidlangan. ([КиберЛенинка](#))

O'qituvchi esa nafaqat fan o'qituvchi, balki raqamli ma'lumot bilan ishlovchi, elektron platformalarda ta'lim jarayonini yurituvchi, teskari aloqa beruvchi va natijalarni monitoring qiluvchi mutaxassisga aylanadi. Demak, raqamli boshqaruv tizimlari samaradorligi ko'p jihatdan rahbar va pedagoglarning raqamli kompetensiyasiga bog'liq.

6. Mavjud muammolar

Raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etishda ayrim muammolar ham uchraydi. Eng asosiylaridan biri — barcha ta'lim muassasalarida texnik infratuzilmaning bir xil emasligi. Internet tezligi, kompyuterlar soni, dasturiy ta'minot sifati va texnik yordam imkoniyatlari hududlarga qarab farqlanadi. Ikkinchi muammo — tizimdan foydalanish madaniyatining yetarli shakllanmaganidir. Ba'zi hollarda elektron tizimlar faqat rasmiy hisobot topshirish uchun ishlatiladi, lekin ular tahlil va boshqaruv vositasi sifatida to'liq foydalanilmaydi. Uchinchidan, o'qituvchi va rahbarlarning raqamli ko'nikmalari bir xil emas. ([Lex.uz](#))

Shu bois raqamli boshqaruvni muvaffaqiyatli yo'lga qo'yish uchun faqat texnika xarid qilishning o'zi yetarli emas. Buning uchun metodik tayyorgarlik, treninglar, aniq reglamentlar va boshqaruvning yagona tizimli modeli zarur.

7. Taklif va tavsiyalar

Ta'lim muassasalarida raqamli boshqaruv tizimlarining rolini kuchaytirish uchun quyidagi yo'nalishlar muhim deb hisoblanadi. Birinchidan, har bir muassasada yagona elektron boshqaruv platformasi yoki bir-biriga bog'langan tizimlar joriy qilinishi lozim. Ikkinchidan, direktor va pedagoglar uchun raqamli boshqaruv bo'yicha amaliy malaka oshirish kurslari muntazam tashkil etilishi kerak. Uchinchidan, ma'lumotlardan foydalanish faqat hisobot uchun emas, balki tahlil va qaror qabul qilish uchun yo'naltirilishi zarur. To'rtinchidan, ota-onalar bilan elektron aloqa tizimini kuchaytirish lozim. Beshinchidan, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va axborot madaniyatiga alohida e'tibor berilishi kerak. ([Lex.uz](#))

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli boshqaruv tizimlari ta'lim muassasalari faoliyatini zamonaviy asosda tashkil etishning muhim vositasidir. Ular boshqaruvni tezkor, shaffof, aniq va natijador qiladi. Raqamli tizimlar yordamida ta'lim jarayonini rejalashtirish, nazorat qilish, monitoring yuritish va tahlil qilish imkoniyatlari kengayadi. O'zbek olimlarining mavzuga yaqin maqolalari ham raqamli vositalar, raqamli transformatsiya va zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta'lim sifati hamda boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi. Ayniqsa, O.P.

Toshpulatov, M.X. Shamuratov hamda F.U. Toshpulatov va Z.U. Bohodirovna ishlarida raqamlashtirishning amaliy ahamiyati yaqqol ko‘rinadi. ([ResearcherUz](#))

Demak, raqamli boshqaruv tizimlari ta‘lim muassasasida oddiy texnik yangilik emas, balki boshqaruv falsafasi, pedagogik jarayonni tashkil etish usuli va ta‘lim sifatini oshirish omili sifatida qaralishi kerak. Shu nuqtai nazardan, ularni ilmiy asosda joriy etish va amaliyotga to‘g‘ri tatbiq etish bugungi kunning dolzarb vazifasidir. ([Lex.uz](#))

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. ([Lex.uz](#))
2. Toshpulatov O.P. “Raqamli vositalarni maktab ta‘lim tizimiga qo‘llash istiqbollari”, *Inter Education & Global Study*, 2025. ([ResearcherUz](#))
3. Shamuratov M.X. “Raqamli transformatsiya sharoitida ta‘lim muassasalarini boshqarishning innovatsion yondashuvlari”, 2025. ([КиберЛенинка](#))
4. Toshpulatov F.U., Bohodirovna Z.U. “Umumta‘lim maktablarida chizmachilik darslarida 8–9-sinf o‘quvchilarining fazoviy tasavvurini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni qo‘llash metodikasini takomillashtirish”, *Inter Education & Global Study*, 2025. ([ResearcherUz](#))